

31.3.2024 Herran pääsiäinen, Kristuksen ylösnouseminen

Kristus nousi kuolleista!

Pääsiäisyön jumalanpalvelus alkaa puoliyöpalvelus. Sitä seuraa ristisaatto, joka pysähtyy tullessaan takaisin kirkkorakennuksen pääovelle. Ennen aamupalveluksen alkua monissa seurakunnissa luetaan Markuksen evankeliumista lukukappale:

”Kuka auttaisi meitä ja vierittäisi kiven hautakammion ovelta?” Mutta tultuaan paikalle he huomasivat, että kivi oli vieritetty pois; se oli hyvin suuri kivi. Sisälle hautaan mentyään he näkivät oikealla puolella istumassa nuorukaisen, jolla oli yllään valkoiset vaatteet. He säikähtivät. Mutta nuorukainen sanoi: ”Älkää pelästykö. Te etsitte Jeesus Nasaretilaista, joka oli ristiinnaulittu. Hän on noussut kuolleista, ei hän ole täällä. Tuossa on paikka, johon hänet pantiin. Menkää nyt sanomaan hänen opetuslapsilleen, myös Pietarille: ’Hän menee teidän edellänne Galileaan. Siellä te näette hänet, niin kuin hän itse teille sanoi.’ Ulos tultuaan naiset pakenivat haudalta järkytyksestä vapisten. He eivät kertoneet kenellekään mitään, sillä he peläsivät.” (Markus 16: 1-8, II ylösnousemusevankeliumi)

Markus kirjoitti ensinmäisenä evankeliumin. Edellä oleva teksti on vanhin evankeliumeissa oleva ylösnousemuskertomus. Samalla tämä on todennäköisesti Markuksen evankeliumin loppu. Nykyisin voimme lukea vielä jakeesta 9 jakeeseen 20 asti. Sitä pidetään kuitenkin jonkun varhaisen kirjoittajan täydennyksenä Markuksen tekstiin.

Markus johdattaa lukijansa tyhjälle haudalle. Se avaa meille uuden kuvan, Jeesus Kristus ei ole haudattuna luolassa. Toisaalta kertomus ei itsessään todista Kristuksen ylösnousemusta. Juutalaiset väittivät opetuslasten varastaneen Jeesuksen ruumiin voidakseen puhua ylösnousemuksesta. Naiset eivät tiedä, mitä tehdä. Muista evankeliumeista tiedämme, että opetuslapset saivat varmuuden Jeesuksen ylösnousemuksesta kohdatessaan ylösnousseen Jeesuksen.

Eri evankeliumit antavat hieman erilaisen kuvan vierailun syystä. Markuksen mukaan naiset menivät haudalle voidellakseen Jeesuksen ruumiin hyväntuoksuksella öljyllä. He olivat liikkeellä sapatin jälkeisenä, viikon ensimmäisenä päivänä (meidän sunnuntaipäivämme). Sapattina he eivät voineet ostaa öljyä, sillä kaikki työnteko ja pitkä kulkeminen oli silloin kielletty. Auringon noustessa viikon ensimmäisenä päivänä työnteko oli jo sallittua.

Menessään he miettivät, kuka vierittäisi hautakammion edessä olevan kiven pois. He eivät kuitenkaan näytä saaneen vastausta miettimäänsä kysymykseen. Matteuksen mukaan valkoisissa vaatteissa ollut nuorukainen, joka ilmestyi naisille haudalla, oli enkeli. Tämä enkeli on ensimmäinen,

joka Raamatun teksteissä kertoo Jeesuksen ylösnousemuksesta. Hän myös kertoo tulevasta tapaamisesta Galileassa, tässä hän toistaa Jeesuksen profetian kohtaamisestaan opetuslasten kanssa (14: 28). Naisten piti kertoa tämä opetuslapsille, ”myös Pietarille”. Pietari mainitaan tässä erikseen, sillä hän oli kieltänyt Jeesuksen juuri ennen tämän ristiinnaulitsemista ja tavallaan eronnut opetuslapsista.

He eivät kertoneet kenellekään mitään, sillä he pelkäsivät.” Enkelin antama tehtävä jäi Markuksen mukaan tekemättä pelon takia. Naiset ovat voineet pelätä juutalaisia tai he olivat peloissaan äsken kokemastaan.

Ylösnousemusevankeliumiluvut

Evankeliumeissa on yhteensä yksitoista kertomusta ylösnousemuksesta. Niitä luetaan sunnuntain aamupalveluksessa järjestyksessä ensimmäisestä viimeiseen ja sitten aloitetaan uudelleen alusta, alkaen ensimmäisestä helluntain jälkeisestä eli Kaikkien pyhien sunnuntaista.

Pääsiäiskaudella lukujärjestys on toisenlainen. Pääsiäiskauden sunnuntaipäivien aamupalveluksissa ei ehditä lukea kaikkia ylösnousemuskertomuksia. Mutta jos huomioimme myös liturgioiden evankeliumit, niin lähes kaikki ylösnousemuskertomukset pääsiäiskaudella luetaan. Mirhantuojiin ja halvaantuneen sunnuntain kohdalla eri lähteet antavat eri ylösnousemusevankeliumin. Noudatan sitä järjestystä, mikä on kirkkokalenteriin laitettu.

Pääsiäiskaudella lukujärjestys on erilainen. Evankeliumikertomuksia ei lueta järjestyksessä ensimmäisestä viimeiseen.

Pääsiäisyön epistola on Apostolien tekojen kirjan alku. Tästä eteenpäin liturgian epistolana on Apostolien teot aina Helluntaihin asti.

Päivän epistola

”Edellisessä kirjassani, hyvä Teofilos, kerroin kaikesta siitä, mitä Jeesus teki ja mitä hän opetti, alusta alkaen aina siihen päivään saakka, jona hän Pyhän Hengen voimalla antoi valitsemilleen apostoleille käskynsä, ennen kuin hänet otettiin taivaaseen. Heille hän myös monin kiistattomin todistein osoitti kuolemansa jälkeen olevansa elossa. Hän näyttäytyi teille neljäkymmenen päivän aikana useasti ja puhui Jumalan valtakunnasta. Ollessaan heidän kanssaan aterialla Jeesus sanoi: ”Älkää lähtekö Jerusalemissa, vaan jääkää odottamaan sitä, minkä Isä on teille luvannut ja mistä olette minulta kuulleet. Johannes kastoi vedellä, mutta teidät kastetaan Pyhällä Hengellä. Siihen ei ole enää montakaan päivää.”

Silloin ne jotka olivat koolla, kysyivät häneltä: ”Herra, onko nyt tullut se aika, jolloin sinä rakennat Israelin valtakunnan uudelleen?” Hän vastasi: ”Ei teidän kuulu tietää aikoja eikä hetkiä, jotka Isä oman valtansa nojalla on asettanut. Mutta te saatte voiman, kun Pyhä Henki tulee teihin, ja te olette minun todistajiani Jerusalemissa, koko Juudeassa ja Samariassa ja maan ääriin saakka.” (Apostolien teot 1: 1-8)

Apostoli ja evankelista Luukas ei ollut Jeesuksen opetuslapsi. Hän oli apostoli Paavalin työtoveri ja todennäköisesti tunsikin muitakin apostoleja ja varhaisen kirkon toimijoita. Hän kirjoitti kaksiosaisen teoksen. Ensimmäinen on Luukkaan evankeliumi ja nyt aloitettu Apostolien tekojen kirja on suoraa jatkoa evankeliumille. Sekä evankeliumi ja Apostolien teot on osoitettu Teofilos -nimiselle miehelle. Meillä ei ole täyttä varmuutta, kuka tämä Teofilos oli.

Edellä oleva teksti liittyy Apostolien teot evankeliumiin ja toimii tämän jälkimmäisen kirjan johdantona. Apostolien teot on ensimmäinen ”kirkkohistorian” kirja, joka kertoo pelastussanomien nopeasta leviämisestä Rooman valtakuntaan. Kirja kertoo myös Jeesuksen ilmestyneen opetuslapsilleen neljänkymmenen päivän ajan useita kertoja ja opettaneen opetuslapsia Jumalan valtakunnasta.

Jerusalemien kaupunki korostuu tässä, Pyhän Hengen vuodattaminen tapahtuu siellä. Luukas korostaa tässä sitä, että Jeesuksen aika ja Kirkon toiminta kuuluvat yhteen. Kirkko jatkaa Israelin toimintaa. Maininta siitä, että ”Johannes kastoi vedellä, mutta teidät kastetaan Pyhällä Hengellä” kertoo Johannes Kastajan ennustuksen toteutuvan.

Opetuslapset kysyvät Jeesukselta Israelin valtakunnan uudelleen rakentamisesta. Heillä todennäköisesti oli mielessään lopun aika, jota tuolloin voimakkaasti odotettiin. Jeesus ei vastaa kysymykseen sillä tavoin, kuin opetuslapset odottavat. Jeesus viittaa sen sijaan tulevaan toimintaan: Pyhän Hengen avulla opetuslapsista (ja Kirkosta) on tuleva Kristuksen todistajia niin Juudeassa ja Samariassa aina maan ääriin saakka, siis koko maailmassa.

Pääsiäisyön liturgiassa aloitetaan Johanneksen evankeliumin lukeminen. Sitä luetaan liturgioissa aina helluntaihin asti. Pääsiäisyönä kuulemme, usein eri kielillä, luettavan:

Päivän evankeliumi

”Alussa oli Sana. Sana oli Jumalan luona ja Sana oli Jumala. Jo alussa Sana oli Jumalan luona. Kaikki syntyi Sanan voimalla. Mikään, mikä on syntynyt, ei ole syntynyt ilman häntä. Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valo. Valo loistaa pimeydessä, pimeys ei ole saanut sitä valtaansa. Tuli mies, Jumalan lähettäjä, hänen nimensä oli Johannes. Hän tuli

todistajaksi, todistamaan valosta, jotta kaikki uskoisivat siihen. Ei hän itse ollut tuo valo, mutta valon todistaja hän oli. Todellinen valo, joka valaisee jokaisen ihmisen, oli tulossa maailmaan. Maailmassa hän oli, ja hänen kauttaan maailma oli saanut syntynsä, mutta se ei tuntenut häntä. Hän tuli omaan maailmaansa, mutta hänen omansa eivät ottaneet häntä vastaan. Mutta kaikille, jotka ottivat hänet vastaan, hän antoi oikeuden tulla Jumalan lapsiksi, kaikille, jotka uskovat häneen. He eivät ole syntyneet verestä, eivät ruumiin halusta, eivät miehen tahdosta, vaan Jumalasta. Sana tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme. Me saimme katsella hänen kirkkauttaan, kirkkautta, jonka Isä ainoalle Pojalle antaa. Hän oli täynnä armoa ja totuutta. Johannes todisti hänestä ja huusi, "Hän on se, josta sanoin: Minun jälkeeni tuleva kulkee edelläni, sillä hän on ollut ennen minua." Hänen täyteydestään me kaikki olemme saaneet, armoa armon lisäksi. Lain välitti Mooses, armon ja totuuden toi Jeesus Kristus."

Mahdollisesti Johannes on tässä evankeliuminsa ”esipuheessa” käyttänyt varhaisempaa Kristuksesta opettavaa laulua tehden siihen paikoittain lisäyksiä ja muutoksia. Evankeliumi alkaa sanalla ”alussa”. Tämä tuo mieleen ensimmäisen Mooseksen kirjan alun ja maailman luomisen. Huomiota kannattaa kiinnittää myös sanaan Sana, joka tässä yhteydessä tarkoittaa Jumalan Poikaa, Jeesusta Kristusta. Luomiskertomuksessa Jumala sanoo jotain ja sitten tuo sanottu toteutuu. Kristillisessä ajattelussa luomisessa on osallisena Isä luojana, Poika Jumalan Sanana ja läsnä on Pyhä Henki, koko Pyhä Kolminaisuus.

”Alussa voi myös viitata siihen, että Sana, siis Kristus, on ollut olemassa jo ennen maailman luomista, iankaikkisuudessa. Tällöin voimme huomata eron tämän tekstin ja luomiskertomuksen välillä. Luomiskertomuksessa Jumala loi, mutta evankeliumin mukaan Sana oli jo alussa.

”Sana oli Jumalan luona” osoittaa Sanan ja Jumalan suhdetta. Vielä enemmän sitä ilmaisee ”Sana oli Jumala”. Jumalan toiminnassa meidän maailmassamme Sana on mukana: ”Kaikki syntyi Sanan voimalla”.

”Sana oli Jumala” ei merkitse yhtä persoonaa. Tässä meillä on Jumala Isä ja Sana, joka tarkoittaa Jumalan toista persoonaa, Jeesusta Kristusta. Nämä kaksi muodostavat ”yhden olemisen”, mutta omaavat kaksi persoonaa.

”Hänessä oli elämä ja elämä oli ihmisten valo” viittaa pelastukseen. Todellinen elämä on elämää Jumalan yhteydessä, johon me liitymme kasteen ja voitellun sakramenteissa. Valon teema tulee usein esille Raamatussa. Palestiinan yö on hyvin pimeä, valo muuttaa pimeyden ja kristillisessä ajattelussa johtaa totuuteen, Jumalan yhteyteen. Tällöin pimeyttä ajatellaan epäuskona. ”Ihmisten valo” kannattaa huomata erikseen. Tässä ei mainita juutalaisia, vaan tarkoitetaan kaikkia ihmisiä.

”Valo loistaa pimeydessä, pimeys ei ole saanut sitä valtaansa” viittaa kuolemaan ja demoneihin. Edes kuolema ei saa Kristusta valtaansa. Silloin, kun me ajattelemme Hänen olleen kuolleen, Hän toimi laskeutuen tuonelaan saarnaamaan vankeudessa oleville hengille (1. Piet. 3: 18 – 19).

Jumalan lähettämä Johannes on todistaja valosta, Kristuksesta, joka oli tulossa maailmaan. ”Todellinen valo” viittaa siihen, että nyt puhutaan, ei tavallisesta valosta, vaan Jumalan pelastavasta valosta, joka johtaa ihmisiä kohti Jumalan valtakuntaa.

Evankelista Johannes kirjoittaa, että Johannes on ”Jumalan lähettämä”. Se merkitsee, että mitä hän puhuu, tulee Jumalalta. Johannes tuli ”todistamaan valosta, jotta kaikki uskoisivat siihen”. Hän valmisteli tietä Jeesukselle. Mutta Jumala kunnioittaa ihmisen vapaata tahtoa. Kaikki eivät uskoneet, ei Johanneksen opetukseen, eikä Jeesuksen opetukseen.

”Se ei tuntenut häntä, hänen omansa eivät ottaneet häntä vastaan” voi viitata Vanhan testamentin deuterokanonisiin (apokryfisiin) teksteihin, joissa puhutaan Viisaudesta (Enokin kirja 42:2 ja Jeesus Siirakin kirja 1: 9-10). ”Hänen omillaan” tarkoitetaan niin juutalaisia kuin kaikkia ihmisiä, jotka ovat saaneet syntynsä Jumalan luomisen seurauksena. Jumala ei pakota ketään ottamaan itseään vastaan vaan kunnioittaa ihmisen vapaata tahtoa.

”Mutta kaikille, jotka ottivat hänet vastaan” tarkoittaa niitä ihmisiä, jotka uskoivat Häneen. ”Hän antoi oikeuden tulla Jumalan lapsiksi” osoittaa, että tuleminen Jumalan lapsiksi ei ole vain hetkittäistä uskoa tai kasteen vastaanottamista, vaan elämistä uskon mukaan.

”He eivät ole syntyneet verestä, eivät ruumiin halusta, eivät miehen tahdosta” viittaa biologiseen syntymään. ”He... syntyivät Jumalasta” viittaa Pyhän Hengen toimintaan. Uusi syntyminen on Pyhän Hengen vastaanottamista.

”Sana tuli lihaksi” tarkoittaa Kristuksen ihmiseksi tulemistä. Näin jumaluus ja ihmisuus yhdistyvät Hänessä. Muutos on suuri. Sitä kuvaa se, että Sana tulee sellaiseksi, mitä Hän ei aikaisemmin ollut. Hänestä tulee täydellinen ihminen, jotta Hän pelastaisi ihmisen. Samanaikaisesti Hän säilyy täydellisenä Jumalana.

Ihmiseksi tulleesta Jumalan Pojasta Johannes Edelläkävijä todistaa. Johannes ”huusi” eli todisti julkisesti niin, että kaikki kuulisivat. ”Hän on ollut ennen minua” viittaa aikaan ennen luomista.

Jakeissa 16 ja 17 asetetaan vastakkain juutalainen laki ja Jeesuksen tuoma armo. ”Olemme saaneet armoa armon lisäksi” viittaa Mooseksen saamaan lakiin ensimmäisenä armona. Tämän ensimmäisen armon lisäksi tulee nyt uusi armo. Laki osoitti synnin, kertoi sen, mikä oli väärin. Uusi armo tulee vanhan armon päälle täydentäen sen.

Mooses välitti lain, hän toimi, kuten palvelija toimii. Armon ja totuuden toi Jeesus Kristus. Hän ei ole tässä välittäjä tai palvelija, vaan itsenäinen toimija.

Johanneksen evankeliumi poikkeaa muista evankeliumeista asioiden järjestyksessä. Muut evankeliumit esittävät ilosanomaa Jeesuksen maallisen elämän järjestyksen mukaan alkaen Hänen syntymästään ja päättyen Hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa. Johannes ei kerro asioita tällaisessa järjestyksessä, vaan alusta alkaen opettaa Jeesuksen olevan Jumalan Poika, Jumala.